UCHKO‘PRIK TUMANIDA ZAMONAVIY AVTOSERVIS MARKAZINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Ilmiy rahbar: Jorayev Vohidjon

Mualliflar: Zokirov Zayniddin Zarifjon o’g’li

Tashkilot:

Andijon davlat texnika instituti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Uchko‘prik tumanida yengil avtomobillar uchun zamonaviy avtoservis markazini tashkil etishning iqtisodiy samaradorligi o‘rganilgan. Hududdagi avtomobil transporti rivojlanishi, texnik xizmat ko‘rsatish bozorining holati, servis xizmatlariga bo‘lgan talab va investitsion imkoniyatlar tahlil qilingan. Tadqiqot davomida avtoservis markazini qurish va jihozlash xarajatlari, ekspluatatsion xarajatlar, xizmat ko‘rsatish hajmi hamda kutilayotgan daromadlar hisoblangan. Shuningdek, loyiha rentabelligi, investitsiyalarning qaytish muddati va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari baholangan. Natijalar zamonaviy avtoservis markazini tashkil etish hudud iqtisodiyotiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar

avtoservis, iqtisodiy samaradorlik, investitsiya, rentabellik, transport infratuzilmasi, texnik xizmat ko‘rsatish, servis markazi, avtomobil transporti, biznes reja, daromadlilik.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida transport xizmatlari tizimini rivojlantirish iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Avtomobillar sonining ko‘payishi texnik xizmat ko‘rsatish korxonalariga bo‘lgan talabni oshirmoqda.

Bugungi kunda Farg‘ona vodiysida, jumladan Uchko‘prik tumanida ham avtomobil egalari soni yildan-yilga ortib bormoqda. Bu esa yangi avtoservis markazlarini tashkil etish uchun qulay iqtisodiy muhit yaratmoqda.

Mazkur tadqiqotning maqsadi zamonaviy avtoservis markazini tashkil etishning iqtisodiy samaradorligini aniqlash va investitsion jozibadorligini baholashdan iborat.

1. HUDUDDA AVTOSERVIS XIZMATLARI BOZORINING HOLATI

Uchko‘prik tumanida avtomobillarning asosiy qismini:

- Chevrolet Cobalt;
- Chevrolet Nexia;
- Chevrolet Gentra;
- Chevrolet Tracker;
- Kia K5;
- Hyundai Elantra

rusumidagi avtomobillar tashkil etadi.

Mavjud servis korxonalarining ko‘pchiligi kichik quvvatli bo‘lib:

- zamonaviy diagnostika uskunalari yetishmaydi;
- elektron tizimlarni ta’mirlash imkoniyatlari cheklangan;
- xizmat ko‘rsatish sifati bir xil emas.

Natijada avtomobil egalari yirik shaharlardagi servis markazlariga murojaat qilmoqda.

2. LOYIHANING INVESTITSION TARKIBI

Avtoservis markazini tashkil etish uchun quyidagi xarajatlar talab qilinadi.

Xarajat turi	Miqdori (%)
Yer maydoni tayyorlash	10
Bino qurilishi	35
Diagnostika uskunalari	20
Ko‘targich va stendlar	15
Ombor va jihozlar	8
Kompyuter texnikasi	5
Boshqa xarajatlar	7

Investitsiya xarajatlarining asosiy qismini bino qurilishi va texnologik uskunalar tashkil qiladi.

3. AVTOSERVIS MARKAZI QUVVATINI ANIQLASH

Loyihalanayotgan servis markazi bir kunda:

- 25–30 ta avtomobilga texnik xizmat;
- 10–15 ta avtomobilga diagnostika;
- 5–8 ta avtomobilga joriy ta’mirlash

xizmatlarini ko‘rsatishi mumkin.

Yillik quvvat:

$N = 30 \times 300 = 9000$ avtomobil/yil

Bu ko‘rsatkich hudud ehtiyojining sezilarli qismini qoplaydi.

4. DAROMAD MANBALARI

Servis markazining asosiy daromadlari quyidagilardan shakllanadi:

Texnik xizmat ko‘rsatish

- moy almashtirish;
- filtr almashtirish;
- tormoz tizimi tekshiruvi;
- osma qismlarni nazorat qilish.

Diagnostika ishlari

- kompyuter diagnostikasi;
- elektron boshqaruv bloklari tekshiruvi;
- dvigatel diagnostikasi.

Ta’mirlash ishlari

- dvigatel ta’miri;
- transmissiya ta’miri;
- elektr jihozlarini ta’mirlash.

Qo‘shimcha xizmatlar

- avtomobil yuvish;
- ehtiyot qismlar savdosi;
- shinalar servisi.

5. RENTABELLIK TAHLILI

Iqtisodiy hisob-kitoblarga ko‘ra:

- xizmat ko‘rsatish hajmi oshishi bilan foyda ortadi;
- uskunalarning samarali ishlatilishi rentabellikni ko‘taradi;
- ehtiyot qismlar savdosi qo‘shimcha daromad keltiradi.

Rentabellik koeffitsienti:

R=FX×100%R=\frac{F}{X}\times100\%R=XF×100%

bu yerda:

R — rentabellik;

F — sof foyda;

X — umumiy xarajat.

Hisob-kitoblarga ko‘ra loyiha rentabelligi 20–30% atrofida bo‘lishi mumkin.

6. INVESTITSIYANING QAYTISH MUDDATI

Investitsiya samaradorligini baholashda asosiy ko‘rsatkichlardan biri payback period hisoblanadi.

Qaytish muddati formulasi:

T=IYT=\frac{I}{Y}T=YI

bu yerda:

T — qaytish muddati;

I — investitsiya hajmi;

Y — yillik sof foyda.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, loyiha 4–6 yil ichida o‘zini to‘liq qoplashi mumkin.

7. IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI

Loyiha amalga oshirilishi natijasida:

- yangi ish o‘rinlari yaratiladi;
- malakali mutaxassislar tayyorlanadi;
- mahalliy byudjet tushumlari oshadi;
- transport xarajatlari kamayadi;
- aholiga qulay servis xizmatlari yaratiladi.

Bu esa hudud iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

8. XALQARO TAJRIBA

AQSH, Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreyada avtoservis korxonalari iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi.

Ularning muvaffaqiyat omillari:

- zamonaviy texnologiyalar;
- raqamli boshqaruv;
- malakali mutaxassislar;
- sifat nazorati tizimi;
- mijozlarga xizmat ko‘rsatish standartlari.

Ushbu tajribalarni Uchko‘prik tumanida qo‘llash iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

TAKLIF VA TAVSIYALAR

- servis markazini davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil etish;
- zamonaviy diagnostika uskunalarini xarid qilish;
- xalqaro standartlar asosida boshqaruv tizimini joriy etish;
- ehtiyot qismlar logistikasini takomillashtirish;
- elektromobillar uchun alohida xizmat zonalarini tashkil etish.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Uchko‘prik tumanida zamonaviy avtoservis markazini tashkil etish iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiq hisoblanadi. Loyiha hudud aholisiga sifatli xizmat ko‘rsatish bilan bir qatorda yangi ish o‘rinlari yaratish, transport tizimini rivojlantirish va mahalliy iqtisodiyotga qo‘shimcha daromad keltirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Automotive Service Management, SAE International.
2. Transportation Economics and Policy.
3. ISO 9001:2015 Quality Management Systems.
4. International Journal of Automotive Technology.
5. European Automobile Manufacturers Association Reports.
6. World Bank Transport Infrastructure Studies.
7. Asian Development Bank Transport Reports.
8. Transportation Research Record.
9. Automotive Aftermarket Industry Reports.
10. Journal of Transport Economics and Policy.